

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2010
FORFATTER:	Ellen Hansen
TITEL:	Mathias Christensen – og melodien til "En lærke letted".
KORT RESUME:	Mathias Christensen, der var kommunelærer i Kolding 1908–1948 skrev melodien til Mads Niensens digt i 1945.

MATHIAS CHRISTENSEN – OG MELODIEN TIL "EN LÆRKE LETTED"

AF ELLEN HANSEN

I bogen "En slægt af slesvigere" (1961) giver Mathias Christensen denne korte omtale af sit eget livsforløb:

Mathias Christensen, lærer i Kolding. – Født i Vejstrup 13/6 1883, opvokset i Grønnebæk, lærereksamen i N. Nissum 1904, vikar, 1905 andenlærer i S. Stenderup, 1908-1948 kommunelærer i Kolding, 1925-1930 tillige kordegn ved Kristkirken sst. – Gift 8/8 1920 med Marta Kure, født i Nyker 16/4 1893, datter af møller Jørgen A. Kure, Yppernemølle, og hustru Ida C. P. Kofoed. – 1 barn: Asta.

Som den beskedne mand, han var, har Mathias Christensen ofret mere plads på beskrivelsen af sine seks søskendes levnedsløb end på sit eget. Og dette kan der ellers være god grund til at fortælle mere om. Som søsterdatter af Mathias Christensen har jeg besluttet at gøre det forsømte godt og fortælle om hans liv og hans arbejde ud over lærergerningen, som jeg ikke ved så meget om.

FORFATTER OG UDGIVER

Efter endt lærereksamen studerede Mathias Christensen musik i København. Han var meget musikalsk og satte sig glad og gerne til klaveret og spillede de danske sange, som han elskede. Han var en af udgiverne til skolesangbogen "Arvesølv", som i mange år blev brugt i skolerne.

Mathias Christensen var en meget flittig mand, og han nød at sidde ved skrivebordet i sit lille arbejdsrum og arbejde med sine skolematerialer i skriftlig dansk for folkeskolen. Han var således medudgiver af det dengang (i 1930'erne) meget fremsynede dansksystem "Paa egen Haand", som bestod af stilehæfter med øvelser af forskellig art, en tilhørende ord-bog og en æske med kort: En opgavesamling, hvor kortene havde forskellig farve efter sværhedsgraden, så hver elev kunne vælge et kort ud og arbejde "på egen hånd". Bladet "Folkeskolen" anmelder i december 1930 æsken således: "*Det er ikke for meget sagt, at denne Opgavesamling er den bedste Hjælp til Selvhjælp, der nogensinde er tilbudt danske Børn ved Stilskrivningen*".

"EN LÆRKE LETTED"

Det er dog ikke ved dette årelange slid, at Mathias Christensen har gjort sit navn kendt for eftertiden. Det skriftlig-dansk system, som dengang var epokegørende, er i dag for længst afløst af nye systemer.

Ved en nats arbejde i sommeren 1945 slog han sit navn fast. Natten mellem den 14. og 15. juni skabte han melodien til "En lærke letted". Seks andre komponister har siden forsøgt sig, men ingen har indtil nu kunnet slå hans melodi.

Selv talte han ikke meget om det. Og i familien er den myte opstået, at begivenheden fandt sted natten til den 5. maj 1945. Ja, selv hans enke, Marta, var overbevist om det. Først for nylig har jeg fra anden side erfaret, at forløbet har været et andet, og jeg skal her – ved hjælp af en kronik, trykt i Vestkysten

En Lærke letted og tusind fulgte
 og straks var døpten et Raed af Sang,
 de tusind Taarne tog tie at lene,
 seer Landet flyedes af Kæmperes Raeng,
 og Byer blemulde i roed og hnd,
 og del var Foraar og Danmark frit.

Det var en Morgen som tusind aude
 og ingen Morgen i tusind Aar,
 da ^{Danmark} ~~der~~ vaagne med reare Ofne
 tie Gledes timer og Frimandskaat,
 og Landet lyple fra Sund tie Rell,
 for det var Foraar og Danmark frit

Vi mindes alle de tapre døde,
 hvis Navne lever i Danmarks Aar, Navn
 og Takken ogsaa tie deus der regned
 og dem der redder med tungt Saem,
 Gud trøste dem der har lidet og smid
 tie det blev Foraar og Danmark frit.

Men di som styret de stoltes Regt
 og frier de fangne af fra Boel og Baand.
 Dig fupver Gørdemus Tolk i roed,
 vor Skæbne er i din forte Haand.
 Nu er det Foraar og Danmark frit,
 Kæmper del, Kæmper, fra Sund tie Rell.

Mads Niensens manuskript til "En lærke letted" i Museet på Koldinghus.

4. maj 1955, og en artikel i Folkebladet Sydjylland fra 4. maj 1985 – kort gengive historien om sangens tilblivelse, som den virkelig fandt sted.

Umiddelbart efter befrielsen sender KFUM's forbundssekretær i Stockholm en lykønskning til landskontoret i København. Han har planer om, efter befrielsen i Danmark og Norge, at bringe et "Nordens nummer" som næste udgivelse af deres blad. Og han udtrykker ønske om at få en hilsen til det fra den danske KFUM's generalsekretær og, meget gerne, et digt af enten pastor Svend Rehling eller apoteker Mads Nielsen. Han beder om at få manuskriptet den 18., allersenest den 20. maj. Men hans brev når først frem den 25.

Samme dag ringer generalsekretæren, pastor Lykkegård-Nielsen, de to forfattere op, men ingen af dem kan påtage sig arbejdet. Mads Nielsen er på ferie på sin fødegård ved Langå. En af dagene går han en tur ud over markerne; vejret er skønt, og lærkerne synger over hans hoved. Pludselig kommer nogle linjer til ham, og da han kommer tilbage, har han allerede et par strofer færdige. Hans kone støtter ham i, at det "nok kan gå", og så gør han digtet færdigt og får det sendt.

På Kristelig Lytterforening i Koldings generalforsamling den 11. juni bliver Mads Nielsen bedt om at læse noget op. – Om han ikke havde skrevet en ny historie? – Nej, han fik ikke skrevet noget for tiden.

Men så kommer han i tanker om digtet "En lærke letted". Det kunne han måske tage med? – Og sådan går det til, at det bliver kendt på egnen, for referenten fra Kolding Folkeblad spørger efter mødet, om han må bringe det i avisen sammen med referatet, og

det får han lov til. – På det tidspunkt har det allerede været trykt i det svenske blad.

Sognepræst P. Tobiassen var ved at forbedre en befrielsesfest i Skt. Nikolaj Kirke til Valdemarsdagen, den 15. juni.

Da han læser digtet i avisen, tænker han: Her er lige sangen, vi kan bruge til vor fest. Når vi nu blot havde en melodi! Han ringer så til Mathias Christensen og spørger ham, om han ikke kan lave en melodi. Men det skal gå stærkt, for han skal bruge den i kirken allerede den næste aften! Og sådan går det til, at sangen bliver sunget i Skt. Nikolaj Kirke om aftenen den 15. juni 1945 af en ung løjtnant Nøhr.

Både Mads Nielsen som forfatter og Mathias Christensen som komponist har ydet et mesterstykke under tidspres. Deres fælles arbejde fik en varm modtagelse, og ikke bare af borgerne i Kolding. Meget hurtigt blev sangen kendt og elsket overalt i landet. Ja, det fortælles (i artiklen i Folkebladet), at da højskoleforstander Hans Lund, Rødding, var på besøg i Sydamerika den sommer, hørte han den til stadighed og spurgte, hvor den var fra. – Den er såmænd fra Kolding, lød svaret.

MATHIAS CHRISTENSENS BARNDOM

I sin egen beretning i slægtsbogen fortæller Mathias Christensen lakonisk, at han ”er født i Vejstrup og opvokset i Grønnebæk”. I de få ord gemmer der sig dog en usædvanlig historie.

Mathias var søn af snedker og landmand Jens Christensen og dennes hustru, Christine, født Duus. De var begge sønderjyder – henholdsvis fra Skelde ved Broager og fra

Skodborg – og havde i 1877 bygget hus i skellet mellem Hejls og Vejstrup lige nord for den daværende grænse ved Kær Mølle. Her opvoksede børneflokket: først fire sønner, derpå tre døtre og endelig en lille efternøler, Christian, som døde to år gammel.

De syv var født med to års mellemrum. Mathias var nr. tre, og da han var to år gammel, kom Peter. Peter var svagelig som lille. Da drengen senere ikke ville lære at gå, måtte jordemoderen indrømme, at hun ved fødslen havde tabt ham, så han havde brækket et ben! Han blev dog den eneste af søskendeflokket, som opnåede at blive over 100 år.

Da familien fik besøg af Christines forældre og hendes bror og svigerinde fra Grønnebæk ved Jels, tilbød disse at tage den lille Mathias med hjem for en tid. De kunne godt se, at Christine havde problemer, og onkel Thomas og tante Anna havde ingen børn selv, så den lille dreng var meget velkommen.

Mathias kom så med til Grønnebæk. Og der blev han, til han blev konfirmeret. Det havde ikke været meningen, og det var hårdt for Christine, som herefter kun så sin dreng ved besøg i Grønnebæk og i ferierne derhjemme. Alligevel kunne hun ikke nænne at tage drengen fra de gode og kærlige plejeforældre. Hos dem havde han det godt. Onkel Thomas havde klaver, og Mathias lærte tidligt at spille på det. Han havde sin skolegang i tysk skole, og da han vendte hjem til Vejstrup, kom han på efterskolen i Hejls for også at få dansk skolegang. Mig bekendt har Mathias aldrig talt om de tretten år borte fra barndomshjemmet ud over, at han savnede at have søskende i det daglige. Hans loyalitet over for begge forældrepar var umådelig stor.

EN FAMILIE AF SKOLELÆRERE

Den ældste af sønnerne i hjemmet i Vejstrup ønskede at komme på seminariet, og siden fulgte brødrene efter til Nr. Nissum. Når de var hjemme i ferierne, sang og spillede de sammen. På seminariet sang de i kor, og hjemme i Vejstrup dannede de kvartet og sang firstemmigt med Mathias ved klaveret. Det var et hjem, hvor der altid var blevet sunget meget. Og da de var børn, slog moderen ofte spontant over i en andenstemme. Også søstrene havde gode stemmer, og når brødrene nu lærte dem nye sange og fortalte om semi-

narielivet, så fik også de lyst! Det endte med, at pigerne fulgte drengenes eksempel og søgte ind på seminariet i Haslev, hvor også kvinder dengang kunne optages.

Samtlige syv børn med læreruddannelse – også pigerne! – det var en sensation på den tid. Det gav så den utilsigtede fordel, at de havde ferie på samme tid. Så samledes de i hjemmet i Vejstrup. De havde et meget tæt forhold både til forældrene og til hinanden. Efterhånden udvikledes en tradition for at tilbringe en del af sommerferierne på Fanø og nyde badelivet sammen dér. Men det blev der sat en stopper for, da 1. Verdenskrig brød ud.

Jens og Christine Christensen med deres børn o. 1900. Mathias står yderst til højre.

Alle syv havde forskellige kortvarige ansættelser, blev gift og fik med tiden fast stilling og ophold.

Den ældste, *Andreas Christensen*, var førstelærer og kirkesanger i Egtved i over 40 år. *Johannes Christensen* var ansat ved Odense Kommune, og i sin fritid spillede han kontrabas i et kammerorkester. *Mathias Christensen* var ansat ved Kolding Kommune og dannede et mandskor, KFUM's Dobbeltkvartet. *Peter Christensen* var skoleinspektør i Fredericia. *Elise Jørgensen* var siden Genforeningen ved den private realskole i Christiansfeld. *Marie Ellehauge* var ansat ved Kastrup Kommune ligesom den

yngste, *Katrine Bryndorf*, som efter nogle år valgte skolen fra til fordel for hjemmet.

HUSTRUEN MARTA OG DIESELLAEN

I 1920 blev Mathias Christensen gift med Marta Kure fra Bornholm. De to var meget forskellige. Hvor Mathias var stilfærdig og helst ville beskæftige sig med sine bøger, var Marta meget udadvendt og praktisk anlagt. Lige før brylluppet havde Mathias anskaffet sig en bil, men den brændte i Kolding, mens de fejrede bryllup hos Martas forældre på Bornholm. Efter sigende havde bilen kun

Jens og Christine Christensens guldbryllup i 1927, hvor de er omgivet af børn og svigerbørn. Marta og Mathias står lige bag ved guldbrudeparret.

nået at køre få hundrede meter. De fik aldrig siden bil. Marta gav engang udtryk for, at havde de fået bil, så vidste hun godt, hvem der skulle passe den. Underforstået: Det var i hvert fald ikke Mathias!

På deres ældre dage – engang i 1950erne – anskaffede de sig hver en Diesella-motor til cyklen, som især Mathias havde stor glæde af. Mange gange besøgte han os på skolen i Christiansfeld, hvor han hurtigt fandt sin plads ved klaveret. Så spurgte han: Har du lært en ny sang? Jeg var på det tidspunkt lærer i Sydslesvig, hvor den danske sangskat betød rigtig meget. Eller: Hvad synes du, der skal med i den nye udgave af "Arvesølv"? Han lærte os også nye sange, undertiden til egne melodier.

Diesellaen gav Mathias frihed til at færdes. Den var ikke hurtig, men det betød mindre. På sin knallert har han kørt rundt og samlet oplysninger og stof til den slægtsbog, som han forærede alle sine søskende og søskende-børn i 1961. En bog, som ikke blot oplyser navne og data på de mange medlemmer af slægten, som han har fundet på både fædrene og mødrene side, en enkelt tilbage til 1591. Der findes navne på endnu flere fra 1500-tallet, men uden årstal. Og så er bogen krydret med beretninger om de enkelte medlemmer af slægten og om forhold i deres sogn og deres samtid.

Her et enkelt eksempel. Det drejer sig om en beretning fra Skodsbøl, hvor Mathias' farfar, senere skovfoged i Skelde, Andreas Christensen (1797-1873) er født:

Fra kirkebogen ved vi om en ondartet epidemi (pest vel, eller kopper), der i årene 1728-31 gik hen over sognet og bortrev mange mennesker. For disse fire år udviser kirkebogen 274 dødsfald,

mod kun 122 fødsler. Nylig havde den store nordiske krig raset, og nu denne hjem søgelse.

Alt dette blegner dog i sammenligning med de ulykker, der et par slægtled tidligere overgik sognet. Gribende beretter diakon Petrus Johannes Weilavius om den elendighed, svenskekrigene 1658-60 bragte over Broager sogn. De store indkvarteringer af svenske, senere polske og brandenborgske tropper hærgede og udsugede landet. De fremmede krigsfolk bragte smitsomme sygdomme med, især den frygtede blodgang, og i de tre krigsår fordrede døden ikke mindre end 353 ofre i sognet, deraf i 1659 alene 225. Det stod ilde til i hele Sundeved, fraregnet Nybøl, men værst i Broager, "der forhen lå som en lysthave". Dødsprocenten har næppe ligget under 60-70. Mange familier var helt uddøde. ... Hvad vore forfædre dernede har oplevet i disse onde år, kan vi vanskelig forestille os; vi ved bare, at de har overlevet, de eller i alt fald nogle af deres børn.

Marta var en meget praktisk og kontant person. Hun elskede udfordringer. Engang, mens datteren Asta var spæd, var Mathias bortrejst et par dage, men inden havde han givet Marta 20 kr. til en ny hat. Hun var glad for hatte, og hun kunne bære dem! Det var i 1921 eller 1922, og det var en meget stor begivenhed, at der var flyveopvisning i Kolding, så Marta og barnepigen tog barnevognen med ud til det sted, hvorfra opvisningen skulle foregå. Bagefter kunne borgere få en flyvetur over byen for netop 20 kr. "Så pyt med hatten!" sagde Marta og overlod barn og vogn til pigen. Og så fik hun set Kolding fra oven.

Hun opsøgte og besøgte patienter på sygehuset, som ikke havde pårørende i nærheden. Men et ønske om at aflægge besøg hos en fange i fængslet nåede hun vist ikke at få opfyldt.

DATTEREN ASTA

Mathias og Marta fik kun ét barn, Asta Kure Christensen, født i Kolding 1921. Hun var meget knyttet til sin far og følte sig bedre tilpas på det lille kontor hos ham end i køkkenet hos sin mor.

Efter studentereksamen i 1940 kom Asta på Borrehus Husholdningsskole, og derefter – til trods for krigen – i huset hos sin moster og onkel i Finland, hvor onkelen var ingeniør på en fabrik. Her traf hun sin tilkommende ægtemand, ingeniør Erik Andersson, som var ud af en søskendeflok på elleve. Brylluppet stod i Finland i 1943, og efterfølgende kom Asta og Erik til Danmark, og der blev holdt stor fest for dem på Saxildhus, hvor hele familien var samlet.

Det var strenge tider i Finland, og Marta sendte alle de pakker, hun fik lov til, med fødevarer og andre fornødenheder til datteren. Men pakkerne blev åbnet undervejs og kom sjældent hele frem. En gang var alt blevet åbnet og lagt ned igen uden omtanke, og resultatet var, at madvarerne smagte af sæbe. Andre gange manglede der noget. Marta fandt da på at sætte en seddel fast på pakkerne med påskriften: ”Til den, som åbner pakken i tolden: Indholdet er til min datter, men der er også en lille pakke til Dem, hvis De sørger for, at hun får sin. Med venlig hilsen ...”. Og det virkede.

I 1946 fik Erik Andersson stilling som ingeniør ved firmaet IFØ i Bromölla i Skåne. Nu var der blevet kortere vej til Kolding, men længere til Eriks familie i Finland. Da Asta var gravid, fik hun sin kusine fra Christiansfeldt i huset i nogle måneder. Det var mig, som netop var blevet student. Asta gav

Mathias Christensen med Asta. Foto ca. 1930.

altid udtryk for, at hun ville have en stor børneflokk, og det fik hun.

TIL SVERIGE PÅ DIESELLA

Da Mathias i 1953 blev 70, kunne der ikke blive tale om nogen stor familiefest. Marta var rejst over til Asta, som ventede sit fjerde barn, og så måtte mormor hjælpe til med pasning af Lene, Annike og Folke. Mathias satte sig på sin kære Diesella, og i løbet af en uge kørte han til Bromölla. Mon ikke han har overnattet hos familie og venner undervejs? Han nåede i hvert fald frem inden sin fødsels-

dag og kunne fejre denne med et nyt lille barnebarn, Rune, som blev født netop den 13. juni, på morfars fødselsdag.

Fem år senere, da Mathias blev behørigt fejret på sin 75-årsdag i Kolding, måtte Rune på fem år og Asta blive hjemme, idet hun ventede Gunilla, som blev født 29. juli i 1958 og skulle blive den sidste i børneflokk.

Børnebørnene fortæller om deres bedste forældre, som ofte besøgte familien i Bromölla, som regel på længere ophold. Mormor gik op i at tage sig af børnene og hjælpe til i huset, og børnene elskede hende. Morfar savnede sit klaver og sit skrivebord, og for ham var der ikke rigtig noget at hjælpe til med, for "han havde to tommelfingre på hver hånd, og den ene sad indvendig i hånden", som Rune beretter. På grund af sine gale streger var han ikke rigtig i kridthuset hos morfar, selv om de havde fælles fødselsdag, og det overrasker ham, da jeg kan fortælle, at Mathias over for os omtalte ikke bare Folke, men også ham, som "to gode drenge".

Pigerne fortæller, at morfar gik ud i naturen med en bog og tit var "forsvundet", når der skulle spises. Så måtte børnene ud at lede efter ham. Og de kunne finde ham, hvilende med hovedet mod en sten, gerne under en rosenbusk. Lene, den ældste, kan dog også berette, at morfar ofte læste højt for dem om musene i Rynkeby Præstegård. En sommer var hele familien på Bornholm, og der tog morfar i hvert fald de ældste med rundt til oplevelser. Men Mathias' hørelse tog meget af, og det er nok en af grundene til, at de ældste af flokken husker gode oplevelser med ham, som de yngste ikke har haft.

For os børn i min generation var Mathias det elskeligste menneske, man kunne fore-

stille sig, og vi glædede os, hver gang han kom på besøg.

Mathias Christensen blev syg i efteråret 1969 og døde den 16. december. Min bror Gunnar og jeg besøgte ham i hjemmet på Skovlækkevej og fik endnu en gang sagt ham tak for hans store arbejde med slægtsbogen, som han havde givet os i eje, og trods hans svaghed kunne vi se, at det glædede ham.

Marta overlevede sin mand i godt 12 år. Datteren Asta døde blot tre år senere. Den nærmeste familie findes nu kun i Finland, men ved at Mathias' slægtsbog i slutningen af 2009 er blevet opdateret, er der opstået ny forbindelse, og det glæder vi os over på begge sider af Øresund.